

LUAN QAFEZEZI

BIBLIOTEKA

8JH-1

216

poemë

I INTERNUARI

25H-1
Q 16

LUAN QAFËZEZI

I INTERNUARI

(POEMË)

STAMPATA E SHTETIT
GJITHGJITHË

~~34919~~
30332

N. SH. BOTIMEVE «NAIM FRASHËRI»

Redaktor: **Dalan** Shaplo
Korektore letrare: **Neka** Turkeshi
Piktor: **Pandi** Mele
Redaktor teknik: **Adem** Lita

Tirazhi 1500 kopje Formati 70 X 100/32 Stash: 2204-55

Shtyp. N.I.Sh. Shtypshkronjave «MIHAL DURI», Tiranë, 1964

Këng' e parë

I vogëlth ish qyteti bregdetar,
Qytet a fshat nuk dije, jo, ç't'i thoje,
Po qiell më t'bukur kot që të kërkoje
Mbi trollin amëtar!

E breg më t'artë syri s'të shikonte:
Plot mandarina, qitro, portokaj,
Ku dhe janari ndriste posi maji,
Kur lulja dhen' mbulonte!

Ja, ktu nj'agim Iliri djellin pa,
E këtu Gjergji ziliqaren hënë,
Këtu një dit' të shtrenjtën fjalëz: nënë!
Loreta belbt' e tha!

Këng' e dytë

Me lodërza çdo ditë ju kalonte:
Jasërthi, kut e cingël, apo çetën,
Po neve ende s'dimë për Loretën
Qysh Gjergji ëndërronte!

E ndofta as edhe Ilir Topinë
Ndokush në jetë kurr s'do ta ket' parë,
Po Gjergji dhe Iliri të pandarë
E shkuan vogjelinë.

E qysh në atë moshëz fëminie,
Me ta Loret' e bukur gjithmon' qe,
Ajo i dha fuqi çdo dit' të re
E gas asaj miqsie!

Kështu tre vogëlushët në agime
E prisnin shoqi shoqin pa durim,
Rreth botës fantazinë fluturim
E nisnin në shtegtime!

Dorinjtë qen' shkopinjëz prej kallami,
E lundrat o anijet: copka letër!
Po djemve dhe në Jon tej bregut tjetër
U vajti nami!

Kështu këta luftarë të hazdisur
Vërshonin mbi asqerin mizëri,
E flamuj ata ngrinin për liri
Mbi malet e thepisur!

E detit, të sprovuar si detarë,
Lundronin përmbi valë e mbi tallas!
Sa her' buçiste bregu par e pas,
Kur delnin fitimtarë!

E kur që nga betejat plot lavdi
Këthenin përmbi kuajt e harbuar,
Te shkëmbi vash' e tyr' e përmalluar
U derdhej drejt në gj!

Aher' si lum' rrëfimet rridhnin vetë,
Tregonin qysh mbi turqit nisën sulmin
E gazi dalngadalë mbrinte kulmin
Piratët kur i mbysnin krejt në det!

Këng' e tretë.

Ju ende, miq të dashur, s'kini hyrë
Në muret e kështjellit legjendar:
Posht tija shtrihet deti dallgëfryrë,
O hera her' i qetë si pasqyrë:
Si qielli në behar!

Mbi male ky kështjell nuk është ngritur,
Po pranëz, ku rreh bregun val' e zjarrtë,
Veç gjë, asgjë nuk ka për t'u çuditur,
Në se as dhe tri pash' nga faq' e ndritur
E detit s'është m'i lartë!

Po ç'hyn këtu në punë lartësia,
Kur trojet s'ka tufan që ja lëkund?
Kala të tillë kurrë dashuria
Që kurse zuri fillin gjithësia
Nuk ngriti asgjëkund!

Si lule brënda sajë lulëzonte
Loreta si perritë në rrëfim,
Dy shokve dashurinë ua shtonte
E gazi, që prej saja gjithëmburonte,
Nuk kishte perëndim!

Prej cmirit kundërshtarët të tërbuar
Me çeta ju vërsulshin me furi,
Po Gjergji që çdo luftë e kish fituar
Me shpatë përmes ziarrit të pashuar
I zmbrapste përsëri!

Me të edhe Iliri i pandarë
Po s'shquhej aqë shumë në luftim,
Si Gjergjin bregu i detit s'kishte parë,
Sa turq në pellgje gjaku kishte larë
Pa shok' ai kryetrim!

E, ja, këtë virtyt kalorësie
Loreta shumë' e shumë' ja kish zili,
Kur kthehej me një ndjenj' mirnjohtësie
A gazi, apo malli — dashurie
I futej prap' në gjë.

Këng' e katërt.

Kështu filloi, pastaj ngadalë u rrit
Në bangëzat e shkollës miqësia,
Ashtu si rriten lulet në saksia
Kur vasha i ujit!

Pa shkuan, vite shkuan pa u ndjerë,
Me ta dhe vogjëlia e pafaj,
Plot ëndrra i rinisë i pari maj
Shkëlqeu një pranverë!

Me flokzit pëndë korbi, syulli
Loreta gjithëmonë zbukurohej
E shtat' i saj si kresht' që më lart çohej:
Gjasonte si selvi!

Po Gjergji e Iliri si më parë
Për të me mall të zjarrtë bisedonin,
E prap' me zemrën flakë dëshëronin
T'u mbetej e pandarë!

— Besomë, Ilir! Të t'them ç'është' e vërteta:
Atë as vetë s'di se sa e dua...
Veçse pa të besoj se edhe jeta
E zbet' do t'ish për mua!

— Si motr' e dua, Gjergj, dhe shpesh për të
Një mall të zjarrtë ndjej në kraharuar,
E, ja, kjo flak', që kurrë s'ka të shuar
Më fort më djeg gjithnjë!

— Oh, ja, tek vjen! Jo shoqja kund s'iu gjet!
Nga bukuria lule jargavani,
E nga urtia: ndrit, si yll karvani
Kur udhën çan ndër netë!

— E çelur, Gjergj, si qielli ynë i dliërë
Krijes' më t'paqt' kjo tokë kurrë s'pa,
E pafajninë kush zili s'ja ka
Ng'ata që njohin mirë.

Kështu dy shokët ëmbël bisedojnë,
Ajo afron, po ende ata flasin,
E përsëri me shoqet tek e masin
Më lart atë e çojnë!

Këng' e pestë.

Po Gjergj Vasinë rritur si dre mali
Ajo e donte aq sa shumë herë
Me buz' në gaz, në ëndërr, shënd e verë
E rrokte fort nga malli.

Po ç'ishte, vall', ky mall që s'kishte emër
Mos: miqësi a ndofta tjetër gjë?
Po ky mister shigjetë ish për të,
Q'i ngulej thellë në zemër.

Veç dhe Ilirin t'afërt, të pandarë
Ajo e kish ashtu posi dikur.
Kur mbi shkëmbinj prej lecke një flamur
Valvisnin tok më parë!

Po tash e Gjergjit pamja, burrëria,
Aq shumë e shumë asaja i pëlqente
Sa dhe në jetë: sjellja, urtësia.
Kur gjegje kujt i kthente.

Jo, jo, tani të vegjël s'ishin më
Njëri detar e trim posi zgalemi,
Tjetri mësonjs' e i dijsëm, sa polemi
Në goj' e kish gjithnjë.

E kto virtyte t'rralla njerëzie
Me dashuri të dyve tek ua çmonte,
Një ndjenj' për Gjergjin zemrën ja pushtonte
Me forc magjie!

— Oh çfar' çudie — thosh, e për hata
Nga turpi duart vinte përmbi sy —
Jo, jo, kjo s'ngjet, un vllëzër që të dy
I kam ata!

E prap' e prap' me mendje dot s'e kapte
Se gjer ku shkante vau i miqësisë,
E ku pastaja kopsht' i dashurisë
Të artët shtigje hapte.

Këng' e gjashtë

Ngjyrat ylberi derth mbi det e dhë
E bregu artë mbarë kuqëlon,
Në mes të valve djelli zë noton
Si nus' e re.

E breg' i gjërë mbushet më çdo krah,
Erëra lulësh enden an e kënd,
Të tilla mbrëmje rrall' në ndonjë vënd
Njeriu pa!

Të ulur pleqt' kundrojnë plot dëshirë
Kët' perëndim të mrekullt ngjyrë gjak,
N'sa rrez' e fundit majat tek përflak,
Ju thotë: Lamtumirë!

Po atyre prap' çunakët tek vështrojnë
U vjen në mendje koha që s'ka kthim,
Aher' me zjarr e ah e mallëngjim:
Rinin' kujtojnë!

Dhe Mihal Teni hallet dalngadalë
Me Ndrek Topinë e plakun Lek Vasi
Me dert i qan, ashtu si di ai,
Me t'urtat fjalë!

Se që të vegjël tok përherë qenë,
E në të ri sërishmi të pandarë,
Nëpër stuhi mbi det si peshkatarë,
Shoshoqit shpesh iu gjenë:

Tani me ëndje heshtur i shikojnë
Tre bijt' e tyre bregut tek shëtisin,
Ndërsa të tjerët varkat pregatisin
Mbi det t'lundrojnë!

* * *

Tre pleqtë miq, q'i lidhi shumë jeta
Ne le t'i lëm' një ças në qetësi,
E tek Iliri, Gjergji e Loreta
Le t'kthejm' përsri.

Tek shkëmb' i tyre t'etur kanë shkuar,
Ashtu si bënin viteve njëherë,
Kur e rinis' e bukura pranverë
Edhe nuk ish afruar!

— A të kujtohen, Gjergj, ato agime
E ky kështjell që kurr' s'do ta harroj?
Këtu vogjlia ëmbël ne na shkoj
Nëpër lodrime!

Un' si Donika ishja mbretëreshë,
Kurse Iliri trim e bir ushtari,
Ti si Skënderi: kryeluftëtari
Mbret mbi Arbreshë!

— E si dy syt' të dy ne ty të donim,
Kur hasmi derdhej, derdheshim në ças,
Për ty, mbretnesh', dhe jetën ne me gas
Shpesh her' dhuronim!

— Për të, o Gjergj, dhe ujrat larg i çamë
Piratët, jo, gjekund nuk na shpëtuan,
E nëpër Jon kudo që bashkë shkuam
Gjithmonë emër lamë!

Kështu rrëfejnë e qeshin që të tre,
Kohëz e shkuar fort i mallëngjen,
Po ja që Gjergjiit prapë i pëlqen
T'i kthej atje!

— Dëgjo, Donik, dëgjo! Të bie ndër mënd
Me Kastriotin, ti kur u martove?
E tok me njerzit gur' e drur' gëzove,
Në dheun tënd?

E Dukagjin', Topij', e Arjanitë
Ty me kanisqe t'erdhën gjithë gas
E nga të shtënat bregu or' e ças
 Buçiti atë ditë!

Ajo e çelur qesh, e, një nga një
Të tre n'kujtime tresin dhe një herë,
Po e vogjlisë e bardhëza pranverë
 Nuk duket më! \

Këng' e shtatë.

— E qet' e kryeult' si nus' e re
M'e bukur se sa vetë Afërdita,
Dhe djellit për një ças i erret drita,
 Kur drejt ajo e sheh.

E t'mekur mbeten njerzit që e njohin,
Ajo me ëmbëlsi i ngjatjeton,
E, ja, dhe pleqt që kurr s'e kan' zakon,
 Ndalojnë që ta shohin!

Nga t'dheshmit më e ëmbla nimfë deti.
Si konxhja gjin' e artë kur zbulon:
E kush huret e saja s'i lakmon?
 I gjith qyteti!

Po pem' e pjekur lëng kur çon në gojë
Kopshtari më në degëz nuk e lë,
Ashtu i bardhi fat edhe atë
 Kushdi ku do ta çojë!

Një tjetër Gjergj, aher', ka për të hyrë
Midis e miqësin' do na përçajë,
E lotët aj Loretës do t'ja thajë
Mbi t'hijsmezen fytyrë!

Ndaj jotja në se do q'ajo të mbesë
Ashtu si ti në zemër ke dëshirë
Shpejt dora me guxim i duhet shtrirë
Për t'bardhëzën fejesë.

— Po vall', Ilir, sikur të mos pranojë
E ftesën me përbuzje të ma kthejë?
Aherë, oh, çdo lidhje do mbarojë
E plaga sado kohë që të shkojë
Ballsam nuk do të gjejë!

E veç kësaj sërish nuk jam i qetë,
Sense ajo që zemrën ma mundon,
Gjith' ndjenja është' e konxhe që kërkon
Si foshnjatë në jetë.

Kujdes të math e mirkuptim gjithmorë.
E si fëmi ka et për ledhatime,
Po ti, q'e njuh aq mir' natyrën time,
Kupton dhe ndarjen tonë.

— Gabohe, Gjergj, ajo që n'vogjëli
Virtyt e vlera fort gjithmon' t'i çmoi,
E si aher' sërish dhe në të ri
Dëshirë ka e mall të pakufi
Në krah të të qëndrojë!

Pra, s'është ashtu por fort e përmalluar
Prej kohe pret t'ja shtrish të shtrenjtin krah,
Dhe këtë ëndje shpesh ja kam diktuar,
Besoj nga gazi ka për t'fluturuar
Për ty, o vlla!

Këng' e tetë.

Jo, Gjergj Vasisë buka s'i pat shije
E për të fjetur sonte s'fjet' ay,
Fytyr' e kthjelltë e vashës pa një hie
Si perëndesh a zanë bukurie
E gjallë i mbet ndër sy!

E hera her' dyshimesh i trishtuar
Një brengë fort në zemër e godiste,
Ndërsa matanë e qet' dhe e gëzuar
Loret' e bukur, nus' e adhuruar
Me mall e priste!

* * *

Agimi ra e dritëza e artë
Nga hapësira dheun e mbuloi,
Qielli mavi shkëlqeu posi kartë,
Ndërsa që thell' ngadalëz val' e zjarhtë
Diku pak kryet çoi!

Po Gjergji priti gjer tre litar' kali
Djelli u ngjit e bregu n'ar u la,
Përfundthi det e sipër majë mali,
Të tillë pamje ku natyra fali?
Ku njeriu pa?!

E n'atë pamje t'rrall' të bukurisë
Me ëmbëlsi bilbilat po këndonin.
Ndërsa ndën qiellin mbret të kaltërsisë
Si lajmëtare t'gazit — dashurisë.
Pulbardhat fluturonin!

Po Gjergj Vasia tash sa kish arrirë
Tek Mihal Teni, n't'ultëzën shtëpi,
Loret' e bukur doli plot dëshirë,
Gjergjefin la e trimin zemërdlirë
E rroku fort në gji!

Me buz' në gaz ahëre plaku tha:
— Kur vjen ti, Gjergj, shtëpia më gëzon,
Po, vall', Iliri, ç'pati që t'u nda?
Edhe atë Loreta si vëlla
E quan gjithëmonë!

Pastaj dy pleqt në paqë e qetësi
I lanë ata e kopshtit dolën tok,
Posi ahër' në t'ëmbëlën vogjëli,
Kur që të tre me gaz e dashuri
Lodronin shok me shok!

E ulur pran' Loreta e shikon,
Po Gjergj Vasisë goja krejt iu pre,
Ajo e pyet e dot nuk e kupton
Pse atij fjala sot po i mungon,
Pse syt i mban përdhe?

— Përse, o Gjergj, o trimi im i çmuar
Në syt' e tu sot paqë nukë gjej?
— Më ndje, Loret', në shkela pa më ftuar,
Po dashurin' nga zëmr' e adhuruar
Kam ardh' të ta rrëmbejl!

Si për çudi aher dhe vala mehu,
Në deg bilbili këngën e pushoi
E vjollc' e mitur strukur buzë dheu
Si lulez djelli trupin drejt e ktheu
E ëmbëlth i vështroi.

E aty pran' nga gazi edhe bliri
Si flutra t'bardha lule mbi ta reshi,
Ndërsa që larg i ndezur nga dëshiri,
Er' trëndelinash miqëve zefiri,
Iu pru në shënj' peshqeshi:

E nga ky hir qiellor, që dhen' mbulonte,
Një lot kristal iu duk asaj ndër sy
E, n'sa si n'ëndërr gazit fluturonte,
Në kraht' e tij e lumtur ta sh pushonte:
Një trup qen' bër' të dy!

Këng' e nëntë.

α Joni buçiti e bregu fort gjëmoi,
Tallaze valësh çoi Adriatiku,
Nga Roma prap' si n't'lashtat kohë armiku
Atdhen shkretoi. α

E këmbë kryq ulkonja na u shtrua
Me kuislingët bij të tradhëtisë
E Roma fliste: — Orë e Shqipërisë
Për jetë u shua!

Po që nga larg Tetori hodhi dritë,
Qytet e fshat në këmb i ftoi Liria —
Si shqipe malesh trimave Partia
Iu priu një ditë.

E stina ndrroi, fytyrë ndrroi dhe moti,
Çekan e drap e laps mënjanë u lanë,
E ng'ai ças: atdheut anembanë
Erdh er' baroti!

Këng' e dhjetë.

Tani më rrall shoshoqin e takonin
E atë mall e shtonin dit't e ra,
Veç ata dy sërish nuk e kuptonin:
Qysh ato orë aq shpejtaz fluturonin?
Minuta qen' për ta!

— O Gjergji im, më ndje, po pa ty pranë
Nuk di as un' pse ora më ngjan mot!
Kurse me ty edhe në tramundanë
Pengesë a vajtje t'ëmbëlza më janë,
Si kup' e mjaltit plot!

— Ashtu dhe un' përherëz lumturinë
E ndjej, Loret', kur pranëz të kam ty,
Se gjithë ëndrrat, lodrat, vogjëlinë
Apo rininë, gazin, dashurinë,
I shoh tek ata sy!

LIBRARI E MËDHE
BIBLIOTEKË

34979

30332

— Vëç, Gjergj i dashur, shpesh nuk jam e qetë,
Që prindët tanë gjë nuk din' për na,
Andaj mendoj më mirë do të jetë
Këtë fole, që ne po ngrehim vetë,
Ta njohin dhe ata!

E si të duan tok le ta caktojnë
Të ëmblën dit' kur shpizën do ta lë,
Sa fort, o Gjergj, sa fort do të gëzojnë.
Bashkimin ton' me qef do ta bekojnë
E më s'do na ndaj gjë.

E ëmbla dit', Loretë, është larguar
Sot dashurinë Atdheut le t'ja falim,
Flakët e luftës qiellin kan' mbuluar,
Shqipja e jon' me plag' në kraharuar
Në male fton t'i dalim.

E për ata që majave po ngasin
Yjet e par' ti vetë i qindise,
A s'i ndjen pushkët thellë si buçasin?
Ato dhe ty, Loretë, të thërrasin:
Ndaj yje prap' iu nise!

Këng' e njëmbëdhjetë

Të mugtit bje e bregun dalngadalë
Një napë e zezë thellë e mbulon,
Me uturimë zjen e marra valë,
Ndërsa i vetëm Gjergji paska dalë
E filli po shtegton!

Te një kasolle mbledhur shënd e verë
Tri shqipe deti rritur në luftim,
Një urdhër presin vetëm që t'u bjerë
E ato prap' me të, po si ngaherë,
Do sulen me guxim.

Po cilët vallë para po i datin?
Ja prit' e zezë ngrihet për hata;
— Qëndro! — i thonë e shprehin që ta ndalin,
Po kur e shohn' se gjë nuk e ep djalin:
Ngado qëllojn' ata!

E kryqëzime flakësh bregu sheh,
Njëzet dyfekë rrotull seç gjëmojnë,
Po kjo naganta shkrep e si rrufe
Plumbat e saj nga prita top mbi dhe
Dy hie rrozjnë!

Pa yrysh merr në ças që t'iu kalojë
Te shteg i haptë: e vetmja shpres' për të;
Po hapin, jo, nuk mundka lart ta çojë,
Plagëz e ftoht' fuqizën ja shkurtoi
Përgjithënjë!

E ng'ato plagë marrë krah më krah
Shqiponj' e detit më nuk fluturoi,
Po uj' i njelmët kurrë nukë pa
Një shqipe tjetër thyer kofsh e krah
Q'aq shumë qëndroi!

Kënga e dymbëdhjetë.

Një shok nga burgu erdhi i menduar
— Loretë, Gjergji sot nga ne u nda —
Ajo dëgjoi e ngriu e pezmatuar,
Ai më fort nga dhimbja i burrnuar
Një kart' i dha!

«Ky dhe i shtrenjt', q'e deshët ju dhe unë,
Qe shesh i zjarhtë luftrash për liri,
Këtu, Loretë, ëndrat fillin zunë,
Këtu, Ilir, përpara shpesh i vumë
Armiqtë un' dhe ti!

Po vajtj' e gjak më kot nuk do humbasin
Shkëndi e ndezur flakë lajmëron,
Ja krismat prap' vazhdojnë të buçasin,
Ato në dhe armikun do ta kllasin:
Sot bota mbar' gjëmon!

E, ja, tani mësoni nga kjo letër,
Si shum' të tjerë vendin po e lë,
N'agim të ri do jem tej bregut tjetër,
Në internim, o miqt' e mi të vjetër,
Më çojn' përgjithënjë!

Ndaj dhe një her' të dyve lamtumirë
Ilir, vëlla, Loretën kij kujdes,
Asgjë nga ju s'më ndau sa qesh i lirë
E prap' me ju kudo në hapësirë
Do jem gjersa të vdes».

E me atë plag' që thellë e kishte ndjerë
Shkoi e u ndal atje tek ai skaj,
Përbri kalas' ku ngrihej shkëmb i prerë,
Atje ku shpesh me mall e zjarr përherë
E priste Gjergj' i saj!

— O Gjergji im nga dhimbja pikëlluar
Loreta jote ty po të kërkon,
Po shkëmbi hesht e val' e turbulluar
Sado q'ë lus, o trimi im i çmuar,
Asgjë nuk më tregon!

Më fol', o det', mos valët kund e panë
Atë që dallgësh shpesh u gjet mbi ty,
Më fol', më fol', në ç'hekura e kanë
Apo mos vdekja Gjergjit m'i rri pranë
E un s'e shoh me sy?

Po qielli nxin e deti i tërbuar
Me uturimë bregun rreh ngado,
Tufan' i marrë rritet pa pushuar,
Po prap' shqiponiat qiellit jan' lëshuar
Asgjë s'i ep ato!

Këng' e trembëdhjetë

Si hëna, zonj' e qiellit, kur errsohej,
Ashtu ajo shkëlqente n'atë breg,
E malli, që në zëmra hapte shteg
Të rinjve peshë u çohëj.

Gazmorë print' e tyre nga çdo anë
Parreshtur tek i ati e kërkonin
E lajmësve dhurata u premtinin
Për vashëzën si zanë,

Po kush pranë kështjellit aty pas
Folen' e dashurisë mund ta ngrinte?
Kush vendin Gjergj Vasisë mund t'ja zinte
N'at zemër në tallas?

Po i ati, gjithë halle, burrë plak,
Që s'dinte se çfar' brengje kish e bija
Një dhëndër sipas ëndjeve të tija
Ja zgjodhi për merak,

— Yt at', Loretëz, moj, më çoj për gas,
E fjalën e pëlqimit pret nga ti
N'e daç, o bij', që sot nëpër shtëpi
Hareja do t'buçasë!

— Jo, nënë, mua koha nuk më shkoj,
E gjersa luft' e zezë do të zjejë,
I lutem un tim eti të më ndjejë:
Aşkënd të mos premtojë!

S'e s'dihet, nënë moj, nëpër trazirë
Njeriu që do më epni mund të tresë
E pse ahëre çupa ju t'u mbesë:
Për jet' me fat të nxirë?

Pra, thuam', nënëz-o, a kam gabim? —
E nëna gjithë hall e papushuar
Të shoqit dalngadal' e shtruar shtruar
Ja ktheu atë mendim!

Këng' e katërbëdhjetë

— Sa kohë, Ilir, u bën' që s'e kam parë? —

Me dhimsuri e zjarr e pyet ajo. —

— Një muaj plot q'ai na është ndarë,

Veç lotët ty edhe s'të janë tharë,

Po lotë ai s'do!

— E di, vëlla, po zemra e brengosur

Në hidhërimë lejë nuk kërkon,

E helm' i fort', që thell' më ka plagosur

Më lë pa gjum' e natën e pasosur

Me mua tok e shkon.

Po dhe në gjum', pas ëndrrash plot trazime

Dëshir' e zjarrtë prapë ndërsy ma sjell,

Pa më përtrihet koha plot gëzime,

Kur të tre bashkë ditët me argtime

I shkonim në kështjellë.

Ahere zgjohem, vlla, po për çudi

Gëzim i rremë tret, e ja, në ças

Stuhi e marrë shkrep më me fuqi

E dhimbje e zezë dallgët përsëri

Më egër m'i përplas!

E natën pyes ahere me të mirë:

— O natë, moj, më thuaj, mos e di,

Kur Gjergji im tej detesh në zinxhirë,

Do të shpëtojë e prapë krahëlibërë

Do kthej' në bregn' e tij?

Po nata hesht e heshtja më mundon,
Aher' e vetme shtratin shpejt e lë
E nga dritarja detin që kundron
Në pafundsi ky syri që loton
Kërkon atë!

Mendushëm djali thot' me dhimsuri:
— E di, Loret', çfar' plage ti ke marrë,
Po mos harro ç'detyr' të la ai
«Kësaj beteje — lufte për liri
T'i mbetesh e pandarë!»

Pra, jo me lot' e ahe dëshpërimi,
Po nga stuhi e zjarrit të paprerë
Përmbi atdhe do shkrepri prap agimi,
Aher' ai, si n't'bardhat dit' gëzimi,
Do t'kthehet për ngaherë.

E prap të dy përmallshëm e kujtojnë,
Atje ku vala derdhet me furi,
Dhe ja njëzësh shoshoqit i premtojnë
Se gjer në fund stuhis do t'i qëndrojnë,
Si trimi Gjergj Vasi.

Këng' e pesëmbëdhjetë

E lotët reshën. Shqipet s'derdhin lotë,
Po përmbi majat sulen me vërtik,
E që andej rrufe mbi çdo armik
Lëshohen nëpër shqotë.

«Këtu, Loretë, nder s'ke asnjë ças!»
Kështu me vehte vasha kuvendon
E padurimthi mbrëmja sa afron
Gjerdanin ngjesh me gas.

E mauzerin fort shtërngon në duar,
Atë mauzer që moteve dikur,
Në dor' të t'et, Bregdetit shkëmb' e gur
Mbi turqit pat' gjëmuar

E tash ajo mes shokësh shënd' e verë,
Përtrin lavdin e grave arbërore,
Posi Despina, Tringa malësore:
Në ball qëndron përherë

E nga Butrinti gjer në Llogora
Kopshtij' e lundra shkretë ngado janë,
N'sa Bregdeti krismash anëmbanë
Gjëmon papra.

— O Gjergji im, kur flakë merr beteja,
E vdekje zeza fushës bën kërdi,
Kujtimi yt pa pra më jep fuqi
Për sulme t'reja.

E kur i thyer hasmi me sveti,
Mes rrjedhash gjaku çthuret në tufan,
Si për çudi, sërish, o Gjergj më ngjan
Sikur gëzon dhe ti.

Ahere pran', vegimthi, shoh lirinë,
E Atëdhen fatlum' e buzagas,
E shkëmbin ton' q'krah hapur or' e ças
Po pret t'i kthehesh tinë! —

Po Gjergji larg, e gjë për të më s'dinte
Edhe Iliri ende në qytet
Që, posi Gjergji, shokve nëpër net'
Mbi hasmin rrept' iu printe!

Kështu n'furtunë, zvarrë jav' e muaj
Kaluan varg e gjaku nënat drodhi,
Gjersa Partia trojesh tej e hodhi
Një dit' vandaln' e huaj.

Këng' e gjashtëmbëdhjetë

Lufta mbaroi e qielli farfuriti,
Loret' e bukur yje më s'qëndis
E as Ilirin netve nëpër tis
S'e pret njësiti.

E më në kampe klithma nukë ndjehen,
Po sa miljona qen' ata q'u tretën?
Kurse të pakt skelet këta që mbetën
N'atdhe po kthehen.

E ja, sado që gjuhë e doke ndrrojnë
Shqiptarë, e rusë, e grekë, apo bullgarë,
E malazez, polakë, apo maxharë
Shoshoqin përqafojnë.

Kështu, një dit' shtëpisë i erdhën pranë
E nën' e nuse dolën e i pritën,
Po miqtë tanë thellë u tronditën
Kur Gjergj Vasin' s'e panë!

Aher' me radh' Loreta gjith' i pyeti:
— Më thoni, miq, kush Gjergjin, vallë e pa? —
Po gjithsekush një fjal' asaj i tha:
Në krematorë mbeti!

Veç një q'e njihte — Prit! — i tha me hall —
Gjer afër fundit tok të dy qëndruam,
Pastaj esesët gjetkë atë e çuan
Por ndofta është i gjallë,

Se, me sa di, atje s'u dogj njeri,
Andaj besoj shëndoshë do të jetë
E ndonjë dit' përmallshëm këtu vetë
Do t'kthehet prapë ai!

Këngë e shtatëmbëdhjetë

Dikur sa do me shkoll' Ilir Topia
Përkrahje edhe punë kurrë s'gjeti,
Mbi krahë barrë prindërve u mbeti,
Në ditët e këqia.

Po koça skllave ligjesh shekullorë
Si vendi i çliruar ndroi fytyrë,
I çelur, ndriti Bregu, si pasqyrë
Mes tingujve gazmorë.

E Iliri me Loretën n'at'agim,
Si motit të pandarë prap' shpejtuan,
Me gas midis rinis' të dy vrapuan
N'betejat për ndërtim.

...Po vajza n'ata sulme prap' kujtonte,
Qysh Gjergji me urti i pati thënë
Për diellin që, në t'ardhmen vëndit tënë
Çdo skaj do t'ja ndriçonte.

Këngë e tetëmbëdhjetë

Dyzetepesa iku dalëngadalë
Dhe moti tjetër treti e u çduk,
Po Gjergj Vasia prapë nuk u duk,
As çojti fjalë!

E më për të nuk fliste asnjëri,
Përveç Ilirit, shokut të pandarë,
Edhe Loretës, vashëzës së tij,
Që gjithë brengë, mall e dashuri
E priste si më parë!

* * *

Mot edhe stinë shpesh fytyrën ndrruan
E maj i tretë çeli plot freski,
Aq herë lulet dheun e mbuluan,
Po përsëri për të asgjë s'mësuan
Dy miqt' e tij!

— Ilir, Ilir, çfardo që t'i ket' ngjarë,
Un do ta pres, vëlla! Un do ta pres!
Sepse ai qe ëndrra ime e parë,
Prej tija zemra kurr s'më ka të ndarë
Gjersa të vdes!

— As mua shpresat, jo, nuk më kan' lënë,
Se nga ata q'u kthyen përsëri,
Asnjë gjer sot, Loretë, nuk ka thënë
Që ta ket' par' të djegur a të rënë
Me syt' e tij!

— Ndaj kot e kan' gjithsa që më kërkojnë,
Stoli e jashtme s'vlen as dhe një grosh,
Ata si duket ende s'e kuptojnë,
Se, kurm' i bukur q'aq e dëshërojnë
Pa zemrën është bosh.

Veçse, Ilir, im at' për t'më fejuar
Kohët e fundit fort po më shtrëngon,
Vëlla, as unë s'di si kam shpëtuar
Po dhe im më që fort më pat ndihmuar
Tani nuk më ndihmon!

Këng' e nëntëmbëdhjetë

Sa fate me urti i prapsi vetë,
Sa trima një nga një i ktheu pas,
Çdo prishje një fitore që në jetë.
Çdo kthim një rreze shprese gjithë gas.

E mendja fillon larg t'i shtegëtojë:
«Do kthehet, a s'do kthehet, vallë, ai?»
Pa shpres' po i pëlqen që të shpresojë:
Ndër krahë t'i pështetet përsëri.

Kështu në ëndërrime nanuritët
E mendja prap' i mbetet po atie:
Në vatër drit' e llambës përpëlitët,
Dy pleq qëndrojnë heshtur sy përdhe!

Po pse ajo nuk do që të martohet?
Pse fatet një nga një po i kthen pas?
Përlotur nën' e shkretë thell' mendohet,
I ndezur gjëmon plaku gjith' maras:

— Pra, thuan', thuan', grua ku është parë
Ta pyesin prindët çupën: do a s'do? —
E zbehtë mbushet nëna më të qarë,
Të shoqit çfar' t'i thotë s'di ajo!..

Dhe heshtja thell' konakun e përpika
Gjer plaku prapë grindet me furi;
E strukur nënëshkreta s'pipëtika,
Jo, paq' e gas më s'ka në këtë shtëpi.

* * *

Një lajmës dje trokiti prap' në derë:
«Një mjek dorën e vajzës ju kërkon.
Të tillë fate vijnë rrallëherë,
Fort rrall' të tillë fat njeriu takon!

Të zes më nukë janë flokt' e tij
E ndofta është më se pesëdhjetë,
Po ç'vlen përpara tija një i ri?
Martesa tjetër gjë kërkon në jetë!»

Shkoi miku, po në vatër burr e grua
Bisedën me urti e pleqërojnë:
— Po, vall' sikur sërish të thotë: «s'dua!» —
Nxin nëna — xhindet plakun e mbulojnë.

— Shko ti e fol me të edhe një herë! —
E heshtur ajo ngrihet lehtë e lehtë:
— ... Sërish foleja jote shënd e verë
Ta ngrehësh bijëz-o po të thërret! —

Dhe, ëmbël, me të urtë nën' e shkretë
I thotë, e ç'nuk i thotë, vallë, ajo?
Nxin vajza posi qiell i zën' nga retë
E prapë fjalëprerë gjegjet: jo!

— Pse, bijë, lumturinë e lë jashtë,
Në derë të babajtë, s'ke më nder,
Dëgjomë, oh, dëgjom': njëzet' e gjashtë
I mbushe, bijëz-o, këtë pranverë!

Po lulet hieshinë gjithë e kanë
Në muajt më të bukur prill e maj,
Të nxehtit dalngadalëz i përthanë
E vjeshta një pas një i merr pastaj.

Dhe e trishtët kryqin bën e thot' e shkreta:
— Ti mendjen mbushja sot, moj Shënmëri,
Që gas, një ditë gas të shoh' nga jeta:
Fëmijt' e saj, o Zonj, t'i rrok në gji! —

Pastaj e zbehtë, e zbehtë ajo largohet
Po tan' përgjigje e vajzës e tërbon;
I zymtë mbi atë ai lëshohet
E rëndë, aqë rëndë e qëllon,

Sa gjaku vragë lë mbi dyshemenë,
Veç vajza gjith' e qetë nuk nxjerr zë,
Fytyra e djaloshit përtej denë,
E ëmbël prap' i çfaqet si gjithnjë!

Po plaku turfallon: «Kjo pun' u sos!
Të prita, po dhe pritja ka kufi,
Jo ti, po un' për ty këtu vendos
E fjalën dot s'ma kthen asnjë njeri...

Këng' e njëzetë

E vetme erdh, e tretur, e menduar
Dhe djelli sot i ngjan sikur u zbeh,
Ai dëgjon e hesht i pikëlluar
Ajo tregon e brengën nuk ja fsheh.

— Mbaroi! — i thot' — çdo gja vëlla, mbaroi,
Im at' gëzimin mbrëm' ma ka varrosur,
Tani dhe botën ndryshe e shikoj:
Sado fuqi e shpresa s'më jan' sosur.

Dhe ja një flak', si flakëz e qiriut
Më tret, vëlla, se ndofta rron ai
E në se rron, qysh mundesh, vall' njeriut
Q'aq shum' e deshe krahët t'i kthesh ti? —

Ai i zyrtë hesht duke dëgjuar
E vogjësia gjith' ndër ment i bje,
Sa her' me të në lodra pat harbuar.
Ç'gëzim për të gjithmonë ajo qe,

E, sado q'ishin shokë të pandarë
Për të me Gjergjin fliste shpesh e shpesh,
Ajo qe gazi, ëndrr' e tyre e parë,
Që malet fush' e kodrat i bën shesh.

E prap' nga mënt' s'i hiqet fëminia,
As ai mall q'i lindi në vogli,
Por ah, serbes — fitonjës zotëria
Që do t'i ndaj — i gjall' ndër sy i rri! —

Mendon t'i thot': — «Atë q'e deshëm shumë
E pritëm fort, po duket larg mbaroi,
Q'aher', Loretë, vitet rrodhën lumë,
Po s'erdh ai e fjalë kurr' s'na çoi.

E meqë s'erdh pse duhet të pranojmë
Të na veçojnë sot përgjithënjë?
A s'është' më mirë bashkë të jetojmë,
Gjersa në jet' s'na ndau ne asnjë gjë?»

Kështu mendon, po syve të trishtuar
Një lot i murmë lehtas u pikon,
Se vet' i dyt' një kuadr' i paharruar
Aty përball i vrenjtur e shikon.

E ja, i ngjan sikur ajo e mjerë
Vështrimin therës ngulur mbi të ka,
Sikur me zjarr i shfryn si asnjëherë:
— Si s'të vjen turp? unë ty të quaj vëlla!

E pranë saj dhe Gjergji i menduar
I ngjan sikur tërthor i hedh një sy,
Sikur i thot': — Si vlla të paç kujtuar
E plot besim në duar ta lash ty!»

Aher nga veltja ndot i erdh atij
E si gjithnjë në orët plot tallas,
N'at marramëndje rishmë gjet fuqi,
Dhe ja asaj për t'dal nga ajo stuhi
Iu gjend në ças.

Këng' e njëzetënjetë

Me angushti një def po përpëlitet,
E me trishtim po pritka një duvak,
Po jasht' polemi pyet edhe çuditet,
Qysh atë vajz', që ndrit si rreze dritet
Ja dhan' një burri plak?

E dasma zjen. Gëzushëm fort heqimi
Me far' e fis e miq po ngre dolli,
E po ashtu, i dehur nga gëzimi,
Dhe Mihal Teni, gjersa zbardh agimi,
Me miqt' e tija pi!

Dhe pijn' e pijn', të etur, të gëzuar,
Në dy shtëpitë ahengu fort gjëmon
Po n'dhom' të saj e lodhur, e vetmuar
Nus' e pafat nga gjindja e veçuar
Mbi një portret qëndron.

— O Gjergji i im, sa larg aq edhe pranë
Loreta ty të pati dit' e net!
Për ndarjen tonë pijnë ata matanë,
Gëzim, o Gjergj, si duket sonte kanë:
Me ta edhe im et!

Po ja agoi! Kështjelli u zbulua
E val' e turbullt bregun tonë rreh!
O, ti kështjell ç'kujtime sjell tek mua,
Si Gjergjin tim, o vendthi im të dua:
Ti gas gjithnjë më dhe!

Aty një herth' un fronin tim e ngrita,
Aty vogjliza ëmbël krejt më shkoi,
Aty krahapur Gjergjin shpesh e prita,
Aty sekond' o Breg më ngjau dita
E kohës që kaloi. —

Dhe t'ëmën lut, ngadal' e me të qetë:
— A mundem, nënë, mjekun ta takoj? —
Pa ditur gjë, gazmore nën' e shkretë,
Tërthoraz dhëndrit shënj' i bëri vetë
Në kthin' asaj ja çoi!

— Më ndjeni, mik, e lus të më kuptoni,
Në punën time lërmëni të qetë
E aq më keq në qoft' se ju shpresoni
Nga zemra skllave rrahje të dëgjoni
Por jo, kjo kurrë s'ngjet!

Pra, me sa duket, juve historinë
Ende s'ma dini mir' në hollësi,
Po un si syt' e desha Gjergj Vasinë
E mënt e mija prap' atje më rrinë
Dhe zemra tek ai.

E një portret i nxjerr ajo e qetë:
— Ja ky është' Gjergji, mjek, q'e pres me mall. —
Çliruar ankthit plaku, thot' i zbetë:
— Po ky djalosh ç'prej vjetësh, moj Loretë
Nuk është më i gjallë!

— Në është' a s'është, mirë nuk e di,
Po n'zembrën time Gjergjin gjall' e gjen,
E, gjith ç'i fala, mik, në vogjëli,
Apo më von', në t'bukurzën rini,
Askush dot s'ja rrëmben!

Ndaj me të mir' ju lus të hiqni dorë
Dhe për këtë të bindni dhe tim et,
Që miq sërish të mbetemi ne prorë,
E ndonj' skandal a tmerr në këtë orë
Mos ngjasi në qytet.

— Si flet kështu? Oh ç'njoll' tyt eti i vë!
Sa tmerr, për të Bregdeti ta marr vesh!
Pret një që vdiq e kurrë s'do kthehet më?
Por ti, që sot ndërmote, përgjithnjë,
E imja do të jesh!

E krahët hap ai për ta pushtuar,
Po: «Ndal!» ajo e prerë i thërret,
E përball tij si shkëmb duke qëndruar
Si pul të lagur mikun e moçuar
Prej dhomës e qet.

Dhe syt' e saj portretin drejt shikojnë:
— O Gjergji im, ti hiç mos u trishto;
Ahengu zjen, po nusja që shpresojnë,
Nesër n'agim, kur krushqit ta kërkujnë,
Fort larg do t'jet' ajo.

Këng' e njëzetedytë

I jati rob zakonesh shekullore,
I fyer e kërkoi ti prak më prak,
Hakmarrja, kjo përbindëshe mizore,
Në ças ja shoi çdo ndjenjë prindërore
E hov i dha për gjak.

Dhe gjaku i pafajë atë ditë
Shtëpin' e Mihal Tenit do kish larë,
Sikur Ajo që vendit i jep dritë,
Ajo që zap i bën edhe stuhitë
Në gji mos ta kish marrë.

...Dhe shtruar sekretarit t'Komitetit
Gjith brengën vash' e shkretë ja tregoi,
E i tha: «Do t'ish më mirë larg qytetit,
Larg vendit tim të lindjes, Bregut detit,
Diku n'Atdhe të shkoj!»

I prekur sekretari i ndëj prorë,
E punën, duke parë me urti,
Si at' edhe një herë i dha dorë.
Q'e ardhmja, si në çastet më gazmorë,
T'i qeshte përsëri.

Këng' e njëzetetretë

Jo, si më par' Loreta s'shihej më,
Midis rinis' gazmore të Bregdetit,
Ndërsa legjenda thureshin qytetit
Ngado për të!

Pa lënë gjurm' — tregonin — u largua,
E diku larg e vetme ditët treti,
Por kur u bind se Gjergji luftës mbeti,
Me nj' tjetër u martua. —

Të tjerë shtonin: — djalë i ka lerë
E plag' e sajë krejt tani u mbyll,
Ai fëmi i bukur porsi yll
Gëzim' i sjell përherë! —

Po në kuvende grash me fantazi,
Më llafazanet flisnin tërë zjarr,
Sikur me sy aty ta kishin par':
— Piu helmn' e zi!

E ng'ajo kup', kur gruan pa të shtrirë,
Edhe i shoqi piu me qetësi,
E botës bashk' një ore për çudi,
I thanë: Lamtumirë! —

Kurse të tjerët thoshnin: — Ajo rron
Në vetëmi e Gjergjin gjithnjë pret,
E sadoher' q'e sheh atë portret
«Do t'kthehet!» prap' mendon.

Po në t'vërtet' asnjera s'dinte gjë,
Në ish a s'ish e ç'bënte vall' tani,
Veç, si gjithnjë legjendat përsëri
Nuk mehën kurr' për të.

Këng' e njëzetekatërt

Kur nga Raishtagu kryq' i thyer ra,
Në t'Perëndimit dhe të Gjermanisë,
Si robve mbar' ashtu dhe Gjergj Vasisë
Lirim iu dha!

E në atdhe të kthehej shpejt kërkoi
Nga nj'oficer i shtabit aleat,
Po ky zabit i ndezur plot inat,
Me ndot' e dboi

I prekur djali drejt ndër sy e pa
E jo, nga vendi s'lojti grimëz hapi,
Po oficeri shpejt në gryk' e kapi
E fort mbi ballë i ra!

Përgjakur Gjergjit bota rreth iu drodh
«Këtu — mendoj — goditet Shqipëria»,
Aher' vetimë u lshua si stuhia
E tej zabitn' e hodh!

Ja, një dit' Maj kështu atje qëlloi
E gjyq' i tyre rrept' e me shpejti
Dhe pesë vjet shqiponjës Gjergj Vasi
Lirinë ja mohoi!

* * *

Si shekuj, miq, kaluan ata vjet,
Mbi ball' të djalit koha viza shkroi
E nga trishtimi floku ngjyrë i ndrroi
Si ndrron çdo gjë në jetë.

Dhe ja: të lir' e lanë përsëri,
Po «Aleatët» zotër si ngaherë,
E prap' esesët veshur oficerë
I pa me syt' e tij!

Aher ngadal' kufirit i shkoi pranë
Dhe errësirën priti me durim
Pastaj në terr, i vetëm, plot guxim
U hoth matanë!

«Dy Gjermani — dy bot'» ai mendoj,
Andej skëterrë e burgje pa mbarim,
Këndeje: e re, çdo gjë në lulëzim,
Si dita që agoi.

E n'ambasad' mes shokësh shpejt u gjet,
Ku që të gjith' me gas e pritën fort,
E, pas aq vjetsh, n'avjon, me pasaportë,
U nis për n'dhe të vet!

* * *

... E, ja në fund dhe tokë e Shq'përisë,
Atdheu i dashur, vend i shtrenjt' për të,
Djep' i trimnive, besës e lavdisë
Ku, dimër-ver', prej gazit, ngrohtësisë.
Pranvera qesh gjithnjë.

Avjoni zbret, e lot' atij i bijen,
Po kush me urdhër lot' mbajti, vall?
E ja, tani kujtimet i përtrihen
E, ndërsa lot' sërish ndërsy i shihen,
Fort dheun puth me mall:

— Posi të verbtit drita më që shuar,
Andaj, Atdhe, me lot më sheh ndërsy!
Tiranë, moj, sa fort paske ndryshuar!
Parti e shtrenjtë, o nën' e adhuruar.
Yt' bir të falet ty!

Këng' e njëzetepestë

Me një makin' plot gas për në Bregdet
Sot Gjergj Vasia, miq, po udhëton,
Atje me mall e presin prindt' e vet
Dhe, si ata, e bukura Loretë,
Që zemra s'ja harron!

E çan makina, çan me shpejtësi,
Po në kujtime tretur ai ka,
Përpara sysh kështjelli prap' i fri,
Iliri del e fort me dashuri
E rrok atë si vlla!

Po ky vegim rrëmbimthi i mërgohet,
Qytetth' i shtrenjt' shkëlqen në afërsi,
Ja dhe kështjell' e tij se ku naltohet,
Atje ku vala bregut i gëzohet
E los me brohori.

Makina ndal e Gjergji pa ngurrim,
Valixhen merr e zbret me shpejtësi
E at' rrugic', si n'ditët që s'kan' kthim,
E ngjit ai e prindve plot gëzim
U vete në shtëpi.

Me angushti ngadal' mbi der' troket
Po kush nga prindët, vall, do dalë aty?
Dera u hap — e, ja, një zonzj' e qetë:
— Ç'urdhroni, bir? — me t'urtë atë e pyet,
E ëmbl' e sheh ndër sy!

— Më ndjeni, zonzj' — po plaku Lek Vasi
A nuk banon këtu, te kjo ndërtesë? —
Kështu i thotë e gruas me habi
Posi shigjet' ja ngul dy syt' e tij:
Ata dy sy plot shpresë!

— Ne s'e arritëm, bir, po njerzit pranë
Tregojn': — ky kopsht i vogëlth për zili
E kjo shtëpizë e ngritur si kuti
Të tijat janë!

~~E me keqardhje zonzja rishmë tha;~~
— Një djal' të vetëm kishin këta pleq,
Por, ah, i shkreti, biro, mbaroi keq,
Në dor' të hasmit ra!

Me plagë atë e kapën në betejë
E n'internime lidhur larg e çuan
Pas lufte, jo, me shokët që shpëtuan
Nuk mundi më të kthejë

E gjithsa erdhën: — Vdiq! — të gjithë thanë
E këtë koha, biro, e tregoi
Kështu, ai, i vetëm larg mbaroi:
Të shkretët pleq s'e panë!

— I mjeri djal'! Po vallë print' e tij,
Ku jan' o nën'? — me ankth djaloshi pyet
— Një ditë dimri, biro, në qytet
Kur zbriti një hordhi.

Me egërsi, si shumë qytetarë,
I kapi, ah, dhe ja te ky oborr,
Dh'ata dy pleq, me kripin bardh si borë,
I la të vrarë!

Kështu prej tyre më tani s'jetojnë,
Po për ata që qenë aq të mirë
Fqinjët me dhimbje, mall edhe dëshirë
Gjithnjë, o bir, tregojnë.

E ajo hesht, po djalit si rrufe
I bje ky lajm' e lotë i pikojnë
E at' valixhe duart ja lëshojnë
Në ças përdhe!

— Më ndjeni, bir, për fjalët që dëgjuat.
Po këta pleq ç'i kini, vallë, ju?
E përse lot për ta ju ran' këtu
E fort u pikëlluat?

— Oh, falmni zonj', por, ah, nga kjo qytezë
Ja, kjo familje q'erdha të kërkoj
Dikur tim eti jetën i shpëtoi
Nga vdekj' e zezë!

E, meqë udha sot këtej më ra,
U ndala pak' e desha t'i takoj,
Po lajm' i zi fort zemrën ma helmoi
Që më nuk jan' ata!

— U tretën, bir, veç von' nëpër qytet
U muar vesh se djaln' e internuar
Një vajzë e re me mall të patreguar
E priti shumë vjet!

Sa kapedanë, biro, e kërkuan
Sa lajmës-o, i shkuan shpesh në prak,
Po me përdhun' parvjet me një mjek plak
Prindt' e fejuan.

E kur në dasëm kënga ngrihej la
Apo e vetme mbyllur në një kthinë,
Duke kujtuar trimin Gjergj Vasinë
Aspak s'u dha.

E historin' e lidhjeve të saj
Fill e për pe doktorit ja tregoi,
E i tha hapt: «As vdekja s'do t'guxojë
Prej tija të më ndajë!

E një portret, o bir, me qetësi,
Përpara mjekut nxori n'atë ças,
«Ky është Gjergji — i tha — q'e pres me gas
Si i verbti dritn' e tij!

Andaj ju lus ju vet' të hiqni dorë,»
Po kur e pa se mjeku nuk pranoi,
Për t'i shpëtuar tmerrit q'e rrethoi
U çduk që atë orë.

E se ku është, mirë nuk e di,
Po Gjergj Vasinë prap' ajo e priti
Gjersa një ditë pritja e drobiti
E më s'i mbet fuqi.

Aher' o bir! — siç thonë — u martua,
E një fëmijë lindi mbas një vit,
Porse me shpirt e gjora as një dit'
Prej Gjergjit s'u largua

Dhe, ai portret gjithnjë qëndron atje
E sado mëmë, trimin Gjergj Vasinë
Posi dikur, në ditët që më s'vinë
Përmallshëm prap' e sheh.

Veç, si ajo — shton zonja me urti —
Edhe një shok i tij nga vogjësia,
I lir i thon', shpreson se Gjergj Vasia
Do kthehet përsëri.

Bile ai nga t'afërmit e tjerë
I vetmi është që Gjergjin e kujton
E për shtëpin, ashtu si ka zakon,
Kujdes tregon ngaherë!

— Më ndjeni zonj', se fort ju kam munduar!
— Jo, biro, jo, un' falje ju kërkoj
Që për kta pleq kaq shumë të nderuar
Me hollësi më gjat' si kan' jetuar
Nuk dihta t'ju tregoj.

Kështu ngadal' me dhimb ajo vijon,
Po Gjergj Vasia tinës lotët fshi
E, ndërsa drejt shtëpin' dot s'e shikon,
Edhe një herë atë e falnderon
E shkon ai!

Këng' e njëzetegjashtë

Nga humbj' e rënd, i heshtur, i menduar,
Ai kalon në udhë vetmitar,
Atje ku shpesh, nga gazi i rrethuar,
Me miqt' e tij dikur kishte lodruar
Plot mall e zjarr!

— Eh, vendth' i im, pse hesht e nuk më thua
Ku prehen, vall', të gjorët prindt e mij?
Dëshir' e zjarhtë thell' në shpirt m' u zgjua,
U erdha pran', por ah, ata që dua
Nuk qënkan më tani!

I mjeri at', sa fort do më kesh pritur,
E, nënëz, ti, sa shpesh do më kesh qarë,
Por ja, baba, un' sot sa kam arritur
O nënëz, moj, tani porsa kam zbritur,
Po ju s'kam për t'ju parë!

E shkretë sot m'u duk shtëpia jonë
E drejt me sy nuk munda ta shikoj,
Po shpirti im atje është gjithëmonë
E po atje gjer n'ditën më të vonë
Gjithnjë do të qëndroj.

E at kolibez shpesh ku lozja unë,
Jo, në oborr, o nën', s'e gjeta më,
Po kush e di ç'tallas me valë shumë
A erë e marrë a ndofta ndonj' furtunë,
Ma shëmbi përgjithnjë!

Kështu mendon e bregut shkon ngadalë,
Kështjell e tij sërish po e thërret,
Po, si dikur, mbi të përplasen valë,
Ai i sheh e hapin nis ta ndalë
E zemra sa s'i mbet!

— Tregom', kështjell' i ditve t' miturisë
Ku ëndërrime neve thurëm plot,
Ç'u bë Iliri, krah i Gjergj Vasisë
E, vall' Loreta, lul' e dashurisë,
Ku është? Ku është sot?

Ti hesht, kështjell, po unë tash të tjerë
Shikoj aty në lodra tek vrapojnë,
Të gjithë tok ashtu si ne njëherë,
Veç tek i shoh rreth teje shënd e verë
Vogjlizën' më kujtojnë! —

E ajo prap' si n'orët më gazmore
I çfaqet, krejt ashtu posi njëherë,
Kur në vogjli e t'bardhat dit' rinore
Pranë kështjellit zënë dora-dore
Lodronin shënd e verë!

E n'mend i vjen aj ças, kur vala mehu.
Kur dhe bilbili këngën, e pushoi
E kur dhe violca strukur buzë dheu
Si lule djelli trupin drejt e ktheu
E ëmbël i vështroi:

«O nus' e shtrenjtë e ëndrrav: të mia,
Sa pran' e larg prej teje jam tani,
Veç më beso: me mall porsi fëmia
Të erdha, vashë e ëndrrave të mia,
Veç larg sot qënke ti!

E kodrën ngjit. Shtëpia e Topisë
Mes portokajsh e bliresh po e fton!
Dera u çil... po ngrirë prej habisë,
Iliri vetë, shok i miturisë,
Dot syve s'u beson!

«Në s'jam përgjumsh a syri s'më gënjen
Kjo do të ishte veç një mrëkulli,»
Kështu statuj — i ngrir', ay e vren
Pastaj me ankth e droj dy fjalë i kthen:
— Mos Gjergji, vall', je ti?

— Un Gjergji jam ashtu si ti po thua! —
Por kësaj her' Topija gjegje s'dha,
Veç si dikur rrëmbimthi u lëshua
E m'atë mall, që kurr në shpirt s'iu shua
Ndër kraht' e shokut ra!

E të pushtuar fort ata qëndruan
Si në vogjli, kur losnin tërë zjarr,
Po, kur u ndanë e ëmbël u shikuan,
Syt' e Ilirit shpejtaz perënduan
E kok' e tij u zvarr.

— Vështrömë drejt, se gjith' e gjith sa ngjanë
Fill e për pe, vëlla, un mir' i di,
Veç varret', jo, edhe s'di ku i kanë,
Tër' jetën tok, e tok një dite ranë
Të shkretët prindt' e mi!

Po, sado dhimbje kam nga plag' e shuar,
Gëzim, vëlla, në zemër më buçit,
Se pik' e gjakut kot s'më paska shkuar
Atdheu i im ngado paska ndryshuar
E kjo më përtërit!

Që nga Tiran' e bukur, ku len drita,
E gjer këtu, Ilir, te bregu ynë,
Në çdo qytet a skaj ku unë zbrita,
Ndërtime pash', vëlla, e u çudita
E lot' ma m'pushën synë!

E te ky dhe në ditët që do vinë
Ka për t'u gjetur, ndofta, ndonjë skaj,
Ku jetën time, t'arthmen, qetësinë,
Pa i prëkur botës: gazin-lumturinë,
Ta ngre dhe un' pastaj.

Po dhe asaj që ëndrra ime qe.
Lus që martesë gas t'i sjellë përherë
E fmijt' e saj të qeshur në Atdhe,
Mes brohorish të rriten plot hare,
Si lulet në pranverë.

— O Gjergj të dobtit thyhen në shtërgatë,
Ndaj fatet tuaj lufta dot s'i ndroji,
E, as dhe udhët s'mundi t'ua veçoi,
Kalvar' i gjatë.

Në ato dit' të zeza si skëterrë.
Ti për lirinë mallin e le pas,
Ajo si ti gjerdanin q'atë ças
E ngjeshi menjëherë

E në se shqota larg ty, larg të qiti,
Në atë val' kur flakë ndizej dheu,
Të zjarrtën ndjenjë kurrë nuk ja theu,
As ja fashiti.

E mbas fitores n't'bardhëzin agim
Kur gjith' besonin: Gjergji s'kthehet më!...
Me ëmbëlsi, ajo, më thosh gjithnjë:
Do kthehet Gjergji im.

E kur në fund i jati për martesë
Fjalën e dha e dasma mori horë,
Ajo për ty e qet' në atë orë
Vendosi larg të tresë.

~~SHKËMBI I SHKËMBI~~
~~SHKËMBI I SHKËMBI~~
E midis shoqesh shpejt fitoi lavdi,
Atje ku nat' e dit' endin pëlhurë,
Po dhe kur end nga mëndja s'e hoq' kurrë
Të sajn Gjergj Vasi.

Dhe kurr' e kurrë shpresa nuk iu dergj,
E as martuar është' as ka fëmi,
Veç si gjithmonë ty me krenari
Të pret, o Gjergj!

Aher gëzimi caqet i kalon,
Dhe Gjergj Vasia rishmë krahëlibër
Të bukrën ëndër sheh të përtërirë:
Kështjell' i tij e fton!

E krejt i ngjan n'at ças të paharruar
Sikur çdo gjë për rreth i brohoret,
Sikur i thot': shpejto për ta gëzuar,
Se padurim ty, nus' e adhuruar
Prej kohsh të pret!

— Ilir, Ilir, po nisem me shpejti,
Dëshir' e zjarrtë ndezi shpirtin tim!
Kështjell i shtrenjtë pritëm përsëri,
Shtëpiz atnore dasëm do kesh ti
Në t'bardhëzin agim.

Dhe ja gazmor, rrëmbyshëm ai treti,
Për tek Loreta, vashëza e tij,
E atëbot' iu duk sikur qyteti,
E me të bashk' gëzushëm edhe deti
Shpërtheu në brohori.